

Om Liber Läs Ordkunskap

- Liber Läs! är en helt ny serie för läsundervisning, som utgår från den vetenskapligt vedertagna läsmodellen Simple View of Reading. Teorin säger att elevens läsförståelse är beroende av en stark avkodningsförmåga och språkförståelse, där elevernas ordförråd är den enskilt viktigaste bakomliggande faktorn.
- Liber Läs! Ordkunskap är det första läromedlet i sitt slag, som riktar in sig på att erbjuda läraren ett systematiskt sätt att arbeta med ämnesövergripande ord i helklass. Vi vet att många elever av olika skäl kan behöva stärka sitt ordförråd för att få bättre förutsättningar att klara skolan.
- Vi har skapat övningarna med utgångspunkt i evidensbaserade metoder för hur vi bäst får denna typ av ord att fastna. Genom att arbeta just med det ämnesövergripande ordförrådet kan vi stärka elevernas lärande i alla skolämnen, som ett komplement till de ämnesspecifika ord som lärare typiskt sett redan har ett stort fokus på.

Ingrid Thulin Olander och Lejla Mandzic – författare till Liber Läs Ordkunskap

Ingrid och Lejla är förutom författare även språk-, läs- och skrivutvecklare och logopeder. De har arbetat i allt från socioekonomiskt utsatta områden där en majoritet av eleverna har annat modersmål än svenska, till skolor med hög andel elever från akademisk bakgrund.

Om Liber Läs

Alla elever ska ges optimala förutsättningar för att knäcka den alfabetiska koden och bli goda läsare. Ett strukturerat och evidensbaserat material som tränar de olika delfärdigheterna ger goda förutsättningar.

Dessa böcker är särskilt väl anpassade för F-klass och åk 1

Lästräna bygger på ljudmetoden (phonics), den läsinlärningsmetod som förespråkas av läsforskare.

F-klass

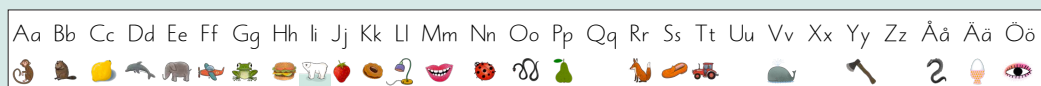

Årskurs 1

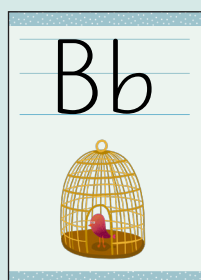

I Första Läseboken tränar eleverna sitt läsflyt genom upprepad läsning. Texterna finns i flera olika nivåer, vilket gör det enkelt för dig att anpassa textnivån till varje elev.

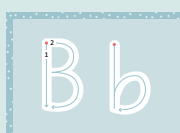
Annat praktiskt material till läs- och skrivundervisningen

Alfabetremsa 10-pack

Väggalfabet

Spårkort

Böcker i första hand för åk 2–3

Läsförståelse (kommer 2024) ger dig som lärare en lärarhandledning med lektionsupplägg och förslag till arbetet med att ge eleverna en fördjupad förståelse för innehållet i olika texttyper. Eleverna har varsin elevbok där de tränar olika lässtrategier för att förstå det de läser. Med hjälp av checklistor och andra stödstrukturer får eleverna sammanfatta, återberätta och skriva egna texter utifrån egna erfarenheter.

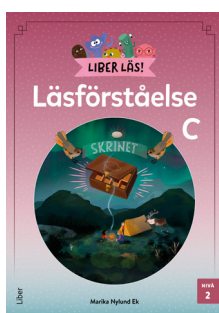
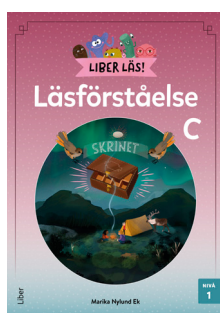
Författare Marika Nylund Ek

I **Språklära** (kommer 2024) får eleverna träna på språkets struktur. När eleverna har erövrat skriftspråket behöver det förfinas och utvecklas. På ett lekfullt sätt får eleverna utveckla sin förståelse hur det svenska språket är uppbyggt. Det är viktigt för elevernas förmåga och självförtroende att uttrycka sig, både muntligt och skriftligt.

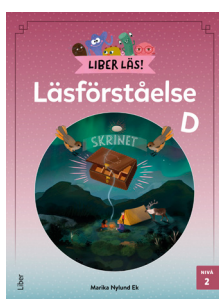
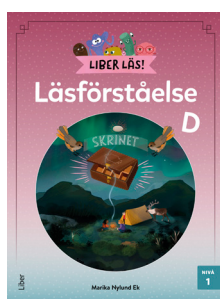

Författare Anette S Panboon och Victoria W Gustafsson

Åk 2

Åk 3

Lärares ord om Liber Läs

”Vi har elever på vår skola som har haft det lite svårt med att lära sig läsa och skriva. Eleverna har nu i åk 2 arbetat med ert material Lästräna B. Det har varit jättebra! Elever och personal är nöjda med upprepningen i arbetssätt samt layouten och flera barn har knäckt läskoden.. ”

Lärlarled aktlvitet i 6 steg

Följande sex steg upprepas för samtliga målörd.

Steg 1 – Presentera ordet

I första steget introducerar du målördet för eleverna genom att skriva upp ordet på tavlan och ge eleverna en kort förklaring som ska vara lätt att förstå. Även om eleverna inte kan läsa än, bidrar ändå ordbilden med visuell information om ordet. Definitionen består av vardagliga och elevnära ord som eleverna förhoppningsvis redan är bekanta med. Exempel: *alternativ* betyder "Olika saker man får välja mellan". Anpassa gärna efter just din elevgrupp så att definitionen blir tydlig. Det viktigaste med detta steg är att det är du som lärare som ger eleverna den första definitionen, och att den inte kommer från eleverna själva. För en del elever kommer definitionen i detta första moment vara det allra första mötet med ordets betydelse. I övningarna i detta läromedel uppmuntras därför du som lärare att ta kontroll över elevernas första möte med ordet, och ge eleverna definitionen. Ibland ges även förslag på att gå igenom ordets beståndsdelar för att förtydliga målördets innebörd. Att fråga eleverna om vad ett nytt begrepp betyder ("Är det någon som vet vad ... betyder?) är ett klassiskt pedagogiskt knep för att aktivera eleverna, men behöver vägas mot risken att någon ger ett otydligt eller felaktigt svar. Följden kan bli att en del elever fäster denna första men felaktiga förklaring i sitt minne, vilken inte bara kan ta lång tid att korrigeras, utan även kan förhindra inläringen av den riktiga definitionen.

Steg 2 – Skapa ljudbild

I nästa steg ber du eleverna upprepa ordet högt tillsammans efter dig. Exempel: "säg efter mig: *al - ter - na - tiv*." När eleverna själva får uttala ordet högt bygger de ett starkare minne av ljuden som ingår. Detta ökar i sin tur chansen att även minnas ordets betydelse. Du kan dela upp ordet i stavelser, och uttala varje del långsamt och tydligt. Fortsätt med repetitionerna tills *alla* i klassen har fått kläm på ordet. En del elever kan behöva extra stöd och fler repetitioner för att lyckas med att bygga upp en korrekt och stabil ljudbild av ordet. Ett sätt att öka motivationen vid många repetitioner kan vara att uppmuntra delar av klassen att repetera ordet separat: "Nu får alla med blå byxor säga ordet", "Nu får första bordet säga ordet".

Steg 3 – Ge sammanhang

I nästa steg visar du hur ordet kan användas, i en kontext som känns meningsfull för eleverna. Steget utgörs av exempelvis texter för högläsning eller gruppövningar där målordet används muntligt. Exempel: eleverna får titta på en meny, och välja *alternativ*. Syftet är att presentera ordet på ett roligt och intresseväckande sätt som förhoppningsvis knyter an till elevernas egna erfarenheter. Eleverna lär känna ordet genom att höra det många gånger, får exempel på hur det används i meningar och hur ordet kan böjas grammatiskt. Om målordet har förekommit i undervisningen eller andra situationer under den senaste tiden kan detta moment anpassas eller ersättas av undervisningssituationen, så att presentationen av ordet känns så naturlig som möjligt.

Steg 4 – Ge fler exempel

Nu visar du eleverna fler situationer där ordet kan användas för att bredda och fördjupa förståelsen. Dessa exempel är korta, och presenteras för eleverna utan att uppmuntra till längre diskussioner eller bearbetning av elevernas egna erfarenheter för att inte riskera att fastna i sidospår, och för att vara effektiv med ordinlärningen. Exempel: När man ska åka någonstans har man olika *alternativ* att välja mellan, exempelvis buss, cykel eller tåg. Även i detta steg kan de färdiga exemplen ersättas eller kompletteras av klassens eller dina egna erfarenheter om det känns mer naturligt.

Steg 5 – Eleverna tolkar ordet

Nu är det dags att aktivera eleverna ytterligare. I detta steg ger du eleverna stöd i att bearbeta målordets betydelse, genom en uppgift som på olika sätt kräver att de aktivt tar ställning. I övningarna får eleverna ofta visa sitt ställningstagande genom att använda kroppen på något sätt, exempelvis genom att ställa sig upp, klappa händerna eller förflytta sig i klassrummet. Exempel: Be eleverna ställa sig upp för att visa vilket *alternativ* de helst skulle vilja åka på semester till: djurpark, tivoli eller badsemester? Ställningstagandet kräver att eleverna tänker igenom och avväger ordets betydelse. Syftet med detta steg är att få eleverna aktiva i att etablera sin egen inre förståelse av ordet. Att eleverna tar ställning och bearbetar målordet är det viktigaste här, inte *vad* eleven svarar. Därför finns inte alltid rätt eller fel svar i dessa uppgifter. Fokus i denna är del är på förståelsen av ordet, inte att de själva ska använda det.

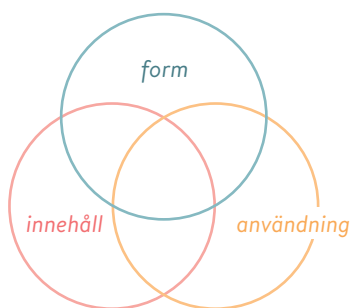
Steg 6 – Eleverna använder ordet

I det sista steget i metoden stöttar du eleverna i att själva använda ordet. I detta steg genomförs olika varianter av interaktionsövningar i helklass eller mindre grupper. Syftet är att alla elever i klassen ska ges tillfälle att få prova på att formulera en egen muntlig mening med ordet. Exempel: klassen gör en dramaövning där eleverna får beställa dryck på en restaurang. En elev är servitör och tar upp en beställning, den andra eleven får välja vilket *alternativ* de vill ha. "Jag vill ha alternativet ...". En del elever kan behöva stöd i att få till en bra mening med målordet, och därför ges alltid förslag på en modellmening. Andra elever kan klara att formulera meningar med målordet på egen hand, och behöver då inte följa förslaget. Eftersom målorden generellt sätt är utvalda i egenskap av centrala skolord används de framför allt i undervisningen, och mer sällan i vardagssamtal. Därför kan övningarna ibland kännas lite onaturliga och konstruerade. Ha överseende med detta. När eleverna väl har provat att använda målordet i klassrummet, kanske för första gången, ökar chanserna att eleverna kan använda ordet igen.

Arbetsblad med elevövningar

Efter de lärarledda aktiviteterna kring målordet har du möjlighet att komplettera med tillhörande arbetsblad, som eleverna kan arbeta med på egen hand. Arbetsbladen finns som kopieringsunderlag, som du kan kopiera och fördela till eleverna. Du väljer om du genomför dem i direkt anslutning till de gemensamma ordövningarna, eller vid ett separat tillfälle. Arbetsbladens syfte är att ytterligare befästa ordet, och består av uppgifter som fokuserar både på ordets form, innehåll och ibland även användning. Övningarna syftar även till att knyta an till elevernas egna erfarenheter. Eleverna får här tillfälle att använda sina nya ordkunskaper på egen hand, med mer variation och utmaning. Svårighetsgraden är stigande under läsårets gång. Lågt numrerade ord är tänkta att användas i början av terminen. Kraven på elevernas läs- och skrivförmåga hålls till en början till ett minimum för att sedan öka under läsåret.

Innan eleverna sätter igång att arbeta med arbetsbladet kan det behövas en genomgång av uppgifterna så att det är tydligt för alla vad som ska göras. En del elever kan komma att behöva extra stöd beroende på nivå på läsförmåga och förmåga att arbeta självständigt. Andra elever kan behöva extra utmaning.

Kunskap om ord behöver kroka i alla delar av språket; form, innehåll och användning (Bloom & Lahey, 1978).

Extrauppgifter

För de elever som är snabba på att bli klara med arbetsbladet, eller som har en stark språklig förmåga kan det behövas extra språklig utmaning för att arbetet med målorden ska bli givande. Därför finns förslag på extrauppgifter i lärarinstruktionen för varje målord. Dessa övningar ställer högre krav på elevernas förmåga att arbeta självständigt och tänka kreativt, då uppgifterna ofta är öppnare och friare i formatet. Uppgiften kräver att du läser upp denna för eleven, och att papper och penna finns till hands.

Övningar utanför klassrummet

Sist i instruktionerna för varje målord finns förslag på lekar och övningar där eleverna kan få tillfälle att höra och använda det nya ordet i en ny situation. Syftet är att eleverna ska få möjlighet att fördjupa de nyvunna ordkunskaperna i nya sammanhang. Exempel: Besök matsalen och lyssna när måltidspersonal berättar om vilka olika alternativ som finns till lunchen. Välj det eller de alternativ som passar er bäst, eller skapa egna träningstillfällen. Om det är möjligt är det bra att genomföra övningarna utanför klassrummet under en annan dag än den första genomgången.

Involvera vårdnadshavare

I vissa uppgifter uppmuntras eleverna att fråga en vårdnadshavare eller en annan vuxen om något som relaterar till målordet. Om möjlighet finns är det stora vinster med att engagera vårdnadshavare i ordförrådsarbetet. Du kan exempelvis också välja att i ditt veckobrev informera om vilket målord ni har arbetet med under veckan som gick. Ett ytterligare sätt är att arbeta med krysslistan (se bilaga 6, Krysslista). Uppgiften består i att eleven tillsammans med vårdnadshavare eller annan vuxen får leta och lyssna efter målordet under veckan som går och kryssa av i vilka situationer ordet dyker upp. Detta kan ske i samtal, på TV, sociala medier eller i andra vardagsituationer. Syftet är att erbjuda ett strukturerat sätt för eleverna och vårdnadshavare att uppmärksamma och medvetandegöra målorden ni arbetar med i vardagen.

Lärlarledd aktivitet

Presentera ordet

- Skriv ordet på tavlan.
- Ge definition: "Att berätta om något med detaljer."

Säg ordet tillsammans

Uttala varje stavelse tydligt och låt klassen repetera ordet gemensamt ett par gånger.

Ge sammanhang

Berätta för klassen att du kommer att beskriva ett djur och klassens uppgift är att gissa vilket djur du tänker på. (Rätt svar: groda.)

- Djuret är litet.
- Det trivs bäst i fuktiga miljöer.
- Det tycker om att äta insekter.
- Vissa arter kan vara giftiga.
- Djuret hoppar fram.
- Djuret börjar på bokstaven G.
- Djuret kväker och säger kvack- kvack.

Ge fler exempel

- Förutom att beskriva ett djur kan man beskriva många andra saker, exempelvis hur man tvättar händerna noggrant.
- En karta eller GPS kan beskriva hur man ska köra för att komma fram till rätt plats.
- Nyheterna eller lilla Aktuellt på TV beskriver vilka händelser som har hänt runt om i världen.
- Läroplanen är en beskrivning över vad alla elever behöver lära sig i skolan.

Eleverna tolkar ordet

Be eleverna att ta ställning till ifall följande meningar är beskrivningar eller inte. Ifall de tycker att det är en beskrivning får de säga "beskrivning", annars säger de ingenting. Är följande beskrivningar?

- Uppe på världens högsta berg Mount Everest är det väldigt kallt och luften är tunn.
- Grattis på födelsedagen!
- Majskorn är gula, söta och sitter i rader på majskolven.
- Vilken månad fyller du år i?
- Laxen som lever i havet är silverblank på sidorna, och har mörkgrön eller gråblå rygg.
- Hej på dig!
- När är det sommarlov?
- Vädret i dag ska bli 28 grader varmt, med moln och lite vind.

Eleverna använder ordet

Ta fram och visa *Beskriva* (kopieringsunderlag s. 196). Dela in eleverna tre och tre. Be eleverna turas om att beskriva saker för varandra ur de tre kategorierna frukt, djur och kläder. Eleverna väljer ett hemligt ord ur en kategori i taget som de sedan ska beskriva. Be eleverna beskriva orden så detaljerat som möjligt för varandra utan att säga vilket ord de tänker på, exempelvis: "Den är lång, smal, har inga ben och slingrar sig fram" (orm). De elever som inte ger beskrivning ska i stället försöka att gissa ordet. Uppmuntra eleverna att använda målordet *beskriva* under övningens gång.

Arbetsblad med elevövningar

Dela ut *Arbetsblad – Beskriva*, kopieringsunderlag s. 160–161.

Extrauppgift

Eleverna kan arbeta enskilt, i par eller i liten grupp. Be först eleverna tänka ut ett favoritföremål hemma. Sedan får de låtsas att någon har stulit detta föremål. Polisen vill att eleven beskriver sitt föremål så noggrant som möjligt, genom att beskriva det så detaljerat som möjligt i samtal med klasskamrat och sedan rita föremålet på papper som en efterlysning.

Övningar utanför klassrummet

- Beskriv saker i utemiljön eller i matsalen och låt eleverna gissa vad du tänker på.
- Be eleverna fråga en vuxen hemma eller i skolan hur de skulle beskriva sig själva med tre ord.
- Låt eleverna lyssna efter ordet under veckan som går. I *Krysslista – bilaga 6* (s. 172) kan eleverna markera om och var de hört ordet: hemma, i skolan eller på fritidsaktivitet.

Beskriva

Att berätta om
något med detaljer.

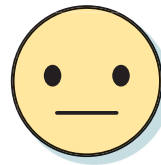

1 Vilka bokstäver saknas i ordet?

_____ e _____ r _____

2 a) Vilken bild beskriver hur du mår i dag?

Ringa in.

b) Vilken bild beskriver bäst hur vädret är i dag?

Ringa in.

3 Dra streck till rätt ord.

Vad brukar frisörer beskriva?

Vad brukar läkare beskriva?

Vad brukar lärare beskriva?

sjukdomar

uppgifter

frisyrer

4 Vilket föremål beskrivs?

Para ihop och dra streck.

Den finns i din mun. Den är hård och vit.

Det är en frukt. Den är söt och mjuk.

Den är av metall. Den är vass och hård.

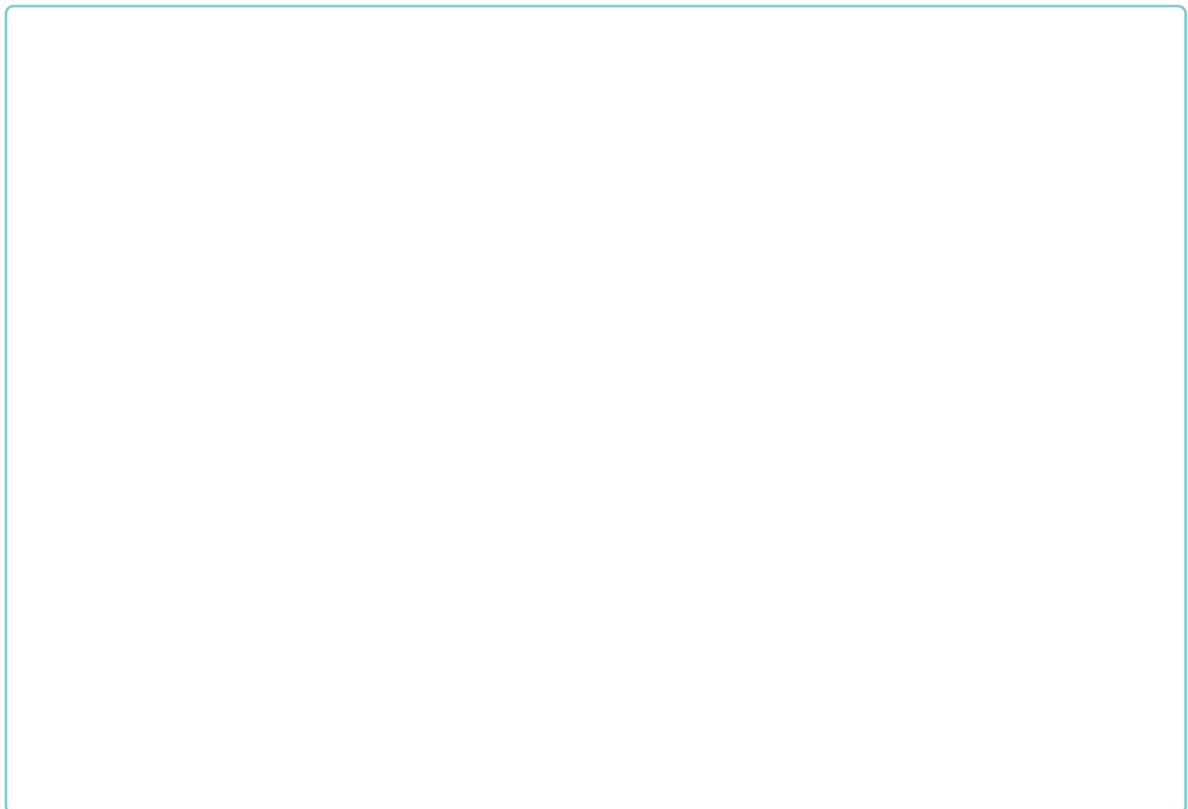
persika

sax

tand

5 Beskriv vad du vill ha till frukost.

Rita och skriv.

Beskriva

ord 28: Beskriva

djur

kläder

frukt